

SCRISORI CĂTRE ȘI DE LA IANCU FLONDOR DIN ANII 1918-1924 PRIVIND VIAȚA POLITICĂ ROMÂNEASCĂ

Gavril Irimescu

Încheierea, la 1 decembrie 1918, a procesului istoric de făurire a statului național român unitar – vis nutrit de veacuri de poporul român – a constituit unul din cele mai înălțătoare momente ale bimilenarei sale existențe, pentru a cărui împlinire au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași.

Operă a întregului popor **Unirea cea mare** avea să devină temelia pentru construcția noului edificiu statal românesc, reformele care au urmat nefăcând altceva decât să “toarne” în formă nouă atât viața economică și socială cât și cea politică și cultural-națională, să confere stabilitate, demnitate și individualitate proprie unui popor ce se vedea, în sfârșit, adunat în granițele sale etnice și istorice.

Rezolvarea marilor probleme lăsate de război: refacerea potențialului economic slăbit și dezorganizat ca urmare a distrugerilor, pierderilor și jafului practicat de ocupanți; revigorarea agriculturii; refacerea și dezvoltarea căilor și mijloacelor de transport; eliminarea circulației monetare străine și combaterea evaziunii fiscale; stabilizarea prețurilor la produsele de primă necesitate; asigurarea locurilor de muncă în industrie și acordarea de pământ țăranilor; democratizarea vieții politice și de stat; prefigurarea a însăși României viitoare ș.a. a dus la confruntări adesea deosebit de violente între partidele și grupările politice asupra căilor și metodelor de soluționare și de transpunere în practică a programelor lor.

Partidele politice din Bucovina: Partidul Național Român, Partidul Democrat al Unirii, Partidul Social Democrat și Partidul Democrat Național – deși n-au venit cu programe speciale, proprii de guvernare, fiindcă nici nu-și propuseseră acest obiectiv, în contextul situației existente, doreau ca interesele provinciei să fie rezolvate în chip propriu. Din acest punct de vedere viața politică bucovineană comportă valențe specifice, constatate pregnant, cel puțin, în anii imediat următori **Unirii**, când lupta pentru supremație între gruparea **autonomistă**, în frunte cu Partidul Național Român, condus de Iancu Flondor și cea **centralistă** reprezentată de Partidul Democrat al Unirii, în frunte cu Ioan Nistor, a căpătat, după cum se poate constata din documentele de mai jos, forme dintre cele mai ascuțite, dar puțin benefice. Ziarul “Tribuna” din 2 iulie 1919, constata cu mâhnire că tocmai acum când se pune problema consolidării unității statului, când “avem lipsă de o politică solidară, să apară dezbinarea, ura și dușmănia ce dezgustă poporul și-i nimicesc încrederea în conducătorii săi?”¹ îndemnând la coagularea forțelor politice “la unirea acțiunilor tuturor grupărilor, fracțiunilor și partidelor politice pentru consolidarea și democratizarea cât mai largă a vieții noastre naționale și pentru propășirea neamului nostru”².

În al doilea rând se ducea o luptă împotriva extinderii influenței partidelor politice din vechea Românie înțelesebi contra **Partidului Liberal**, nedorită, în special, de adepții Partidului Național Român³, precum și împotriva **Ligii Poporului** respinsă, mai ales de Partidul Democrat al Unirii, care, nu apelau la serviciile partidelor regionale și nu țineau seamă de necesitățile și dezideratele incluse în programele lor. În acest sens, reflecțiile și criticile aduse prevederilor și metodelor de transpunere în viață a programelor partidelor centrale, făcute de către bucovineni, sunt ilustrative. “Treptat – afirmă ziarul “Bucovina” în articolul *Alte programe, aceiași oameni* – se înfige convingerea că toate svârcolirile politice din Vechiul Regat, toată jongleria programelor mincinoase, toată abilitatea cu care sunt trase aceleași sfori putrede, nu vor mai servi patronilor mult

timp, în balanța politicii de mâine, cuvântul sănătos și onest al celor de dincoace de vechile granițe va atârna mai greu ca plumbul, goliciunea acestor recente programe democratice vor intra definitiv în umbră”⁴.

Poziția Partidului Democrat al Unirii, deși expusă mai elegant prin Rezoluția congresului din 18 aprilie 1920, exprima că “Partidul s-a constituit ca o necesitate a noilor vremi pentru a păstra continuitatea dezvoltării politice și culturale a Bucovinei, a lucra în direcția *desăvârșirii unirii necondiționate*, dar având în vedere interesele locale; credincios hotărârii sale, partidul persistă în a-și afirma dreptul la existență, ca partid regional, până la atingerea acestei <înalte> ținte și găsește că nu este timpul să fuzioneze cu nici unul din partidele politice ale României mari, este <însă> gata să colaboreze cu ele. Luându-și răspunderea cârmuirii Bucovinei, luptând cu hotărâre împotriva tuturor curentelor, pentru cea mai deplină unificare, <dar>, înțelegând ca aceasta să se facă în mod firesc, evolutiv și pe cale constituțională, cu colaborarea tuturor factorilor competenți, iar nu în mod unilateral și prin impunere, servind interesele locale bucovinene și prin ele interesele mari ale statului”⁵.

Al treilea partid politic influent – Partidul Social Democrat – și-a făcut cunoscută poziția încă la 15/28 noiembrie 1918, în Congresul Național al Bucovinei prin George Grigorovici, care declara: “Ca democrat socialist, ca reprezentant al clasei muncitoare pe care o reprezintă, doresc o Românie mare care să cuprindă toate teritoriile românești, dar o Românie cinstită și dreaptă fiindcă pe lângă sentimentele naționale trebuiesc apărute și sentimentele umane”⁶. Iar în cuvântarea din 2 iulie 1920 rostită în Senat, al cărui membru era din partea aceluiași partid, afirma că “Noi, românii din Bucovina, social-democrați, avem doctrină națională, nu una naționalistă șovină; doctrina națională reprezintă interesul păturilor largi ale poporului, a masei, a muncitorilor, a funcționarilor, a tuturor celor care trăiesc din muncă și nu din exploatarea altora”⁷.

Dar, în noile condiții ale României mari, a mutațiilor și intereselor naționale, partidele politice bucovinene, mici și slabe, fără un suport economic substanțial care să le susțină interesele, au fost nevoite, după o perioadă de tatonări, încercări și combinații, pentru a nu rămâne la periferia vieții politice să **conlucreze**, apoi să se **contopească** cu partidele centrale. Și, cum Liga Poporului, afișase o “etichetă democratică: muncă, cinste și ordine”⁸ și își crease mare atracție, în special, în lumea satelor, **Partidul Național Român** a luat hotărârea, în congresul din 22 martie 1920, de a conlucrea cu organizația Averescu, iar în ziua de 16 aprilie 1920, când Liga se transformă în Partidul Poporului, Dori Popovici a făcut o declarație prin care arăta “hotărârea Bucovinei de a se contopi într-un singur și mare partid sub președinția generalului Alexandru Averescu”⁹.

Partidul Democrat Național, care, după afirmația lui Florea Lupu, șeful partidului, încă de “acum 20 de ani croise întâia brazdă democratică în țelina politică a Bucovinei”¹⁰, fuzionează, la 18 octombrie 1919, cu **Partidul Democrat al Unirii**¹¹, el însuși un partid nou, înființat la 15 septembrie 1919.

Partidul Social Democrat, în condițiile luptei pentru unificarea partidului clasei muncitoare din România, participa activ la toate acțiunile în vederea realizării acesteia¹².

Limpezirea vieții politice românești s-ar fi putut face prin alegerile din noiembrie 1919, dar prin “abținerea de la vot a principalelor partide din opoziție – Liga Poporului, Partidul Conservator Democrat și Partidul Socialist”¹³ – aceasta a fost amânată până la cele din mai-iunie 1920, când, ca urmare a apariției legii sufragiului universal s-a verificat atât tăria alianțelor politice, cât mai ales, efectele noii legi electorale și a programelor de reforme¹⁴ prezentate în confruntare cu “voința cetățenească a maselor populare”¹⁵.

În alegeri au participat: Partidul Poporului (Alexandru Averescu), Partidul Țărănesc (I. Mihalache), Partidul Socialist (I. Moscovici), Partidul Liberal (Ion I.C. Brătianu), Partidul Conservator Progresist (Take Ionescu), Partidul Național Român din Ardeal, Federația Democrației Național-Sociale, Partidul Naționalist Democrat, apoi unele partide regionale: Partidul Democrat al

Unirii (I. Nistor), partidele: german, ucrainean și evreiesc. Rezultatul scrutinului a fost următorul: din totalul de 369 mandate, Partidul Poporului a obținut 224, Partidul Țărănesc 44, Partidul Național Român 34, Partidul Socialist 20, Federația Democrației Național-Sociale 20, Partidul Liberal 9, Partidul Conservator Progresist 4 și Partidul Naționalist Democrat 3, alte partide și grupări politice 11 mandate¹⁶.

Iată rezultatul scrutinului din Bucovina:

Nr. crt.	Circumscripția electorală	Numele și prenumele candidatului	Partidul	Nr. voturilor obținute	Rezultatul scrutinului
1.	Boian	Const. A. Dragonesei Dimitrie Topa M. Homec	Poporului Unirii Socialist	4930 204 829	Ales - -
2.	Cernăuți oraș	G. Grigorovici I. Pistiner B. Straucher R. Gaidosch	Socialist Socialist Evreiesc Socialist	6728 6421 3267 5946	Ales Ales Ales -
3.	Ciudei	V. Ungureanu V. Gheorghiu	Unirii Poporului	3347 2212	Ales -
4.	Câmpulung	I. Candrea ¹⁷ V. Lițu	Poporului Socialist	3461 170	Ales -
5.	Coțmani	Ion Heszka Dr. C. Angelescu I. Vihovici	Socialist Liberal Unirii	3683 56 708	Ales - -
6.	Cuciurul Mare	M. Scarlat N. Vitencu	Poporului Poporului	3174 1674	Ales -
7.	Gura Humorului	D. Popovici N. Ardeleanu	Poporului Unirii	5136 676	Ales -
8.	Rădăuți	I. Popescu V. Bodnărescu T. Brăileanu	Poporului Unirii Independent	1132 ¹⁸ 1981 104	Ales - -
9.	Siret	V. Grigorcea A. Burac	Poporului Unirii	4115 394	Ales -
10	Storjineț	A. Kollruss A. Morariu Fl. Lupu	German Unirii Țărănesc	3028 1173 472	Ales - -
11	Suceava	E. Popovici ¹⁹ F. Doboș I. Brăteanu	Poporului Unirii Independent	4355 2073 648	Ales - -
12	Vășcăuți	T. Ionescu E. Gribovschi	Democrat Unirii	2659 1026	Ales -
13.	Vicovu de Sus	A. Țurcan I. Nistor	Poporului Unirii	2903 2060	Ales -
14.	Vijnița	A. Lucasevici D. Săreanu	Ucrainean Liberal	2224 80	Ales -
15	Zastavna	C. Cracalia C. Bohateret	Socialist Ucrainean	2994 640	Ales -

După cum se poate constata, din tabloul de mai sus, în Bucovina succesul cel mai mare l-a avut Partidul Poporului, care a obținut 8 mandate, urmat de Partidul Socialist cu 4 mandate; au mai avut câte un mandat Partidul Democrat al Unirii, Partidul Conservator Progresist și partidele: german, ucrainean și evreiesc.

Comentând rezultatul scrutinului, ziarul "Socialismul" afirma că "alegerile s-au terminat și sunt pentru câțiva o crudă și amară deziluzie, pentru mulți o surpriză, pentru imensa majoritate însă o experiență interesantă și o lecție înțeleaptă de viață politică"²⁰.

*

Din cele 77 dosare ale fondului Iancu Flondor, păstrat în Arhivele Naționale Istorice Centrale București, prezentăm, în cele ce urmează, 16 documente nepublicate încă. Exegetul Radu Economu s-a ocupat, cu precădere, de documentele care se refereau la viziunea politică²¹ a "boerului de la Storojineț"²² noi, vom publica scrisorile și telegramele diverselor personalități politice, științifice, militare, care s-au angajat a contribui la influențarea, limpezirea sau calmarea vieții politice bucovinene și la unirea tuturor forțelor capabile a întrona dreptatea și legalitatea în viața politică în România întregită, a asigura viitorul țării și a nației române, precum și răspunsurile date de Iancu Flondor privind punctul său de vedere în chestiunile controversate ale zilei.

Precizăm că, de această dată, nu ne-am implicat în comentarii aprofundate asupra ideilor cuprinse în telegrame și scrisori; ceea ce ne-a preocupat a fost prezentarea complicatei vieți politice românești din anii imediat următori constituirii statului național unitar român și a aportului politicienilor români bucovineni la așezarea noului edificiu statal pe baze noi, largi, solide.

Documentele de mai jos considerăm a fi revelatoare, în acest sens.

1

<Iasi>, 12 noiembrie 1918. Telegrama regelui Ferdinand adresată lui Iancu Flondor, președintele Consiliului Național Român, prin care-și exprimă bucuria că armata română a intrat în capitala Bucovinei, asigurând ordinea și liniștea locuitorilor; mulțumește tuturor celor care "au simțit și lucrat" pentru "împlinirea visului secular" al românilor, sperând ca toți locuitorii să "găsească ocrotire, dreptate și libertate sub cutele drapelului național".

Extra urgent cu precădere d-lui Ioan Flondor.

12.11.1918, ora 7,15²³

Cernăuți

Cu cea mai adâncă emoțiune și cu inima plină de bucurie patriotică primesc știrea că trupele mele au intrat în capitala Bucovinei române aducând ordine și liniște sufletească pentru toți aceia care în aceste momente istorice au simțit și lucrat pentru împlinirea visului secular.

Îmi închipuiesc bine cum inima voastră caldă de români a tresărit de bucurie patriotică la vederea tricolorului național purtat de ostașul român frate de sânge și de suflet.

Din adâncul inimii îți sunt recunoscător pentru munca patriotică ce ai depus și pentru iubirea de neam ce ai arătat cu atâta bărbăție.

Îți mulțumesc cum și acelor care te-au ajutat cu inima curată în aceste timpuri mărețe. Să dea Atotputernicul ca tot poporul din Bucovina să găsească mereu ocrotire, dreptate și libertate sub cutele drapelului național.

(SS) Ferdinand

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 32, f. 22-23.

Orig.

2

Rădăuți, 14 noiembrie 1918. Telegramă adresată de Constantin Nastasi, primarul orașului Rădăuți, lui Iancu Flondor prin care omagiază activitatea sa și a Constituantei Bucovinei pe “altarul intereselor națiunii române”.

Domniei sale, Domnului doctor Iancu cavaler de Flondor.

Cernăuți

Telegrama nr. 78, Rădăuți, 14.11.1918, ora 14

Poporul român din Rădăuți, însuflețit de simțul național a decis, în adunarea din 14 noiembrie 1918, a aduce omagiile cele mai călduroase marelui român Iancu Flondor și Constituantei din Cernăuți pentru munca deosebită prestată în aceste timpuri grele pe altarul națiunii române; le mulțumește că au adus mândra armată română în Bucovina lui Ștefan; se declară pe deplin conștes cu toate întreprinderile reprezentanților poporului român și se supune în toate ordinațiunile lor.

<Semnează> Constantin Nastasi

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 18, f. 2-3. Orig.

3

Suceava, <15>/28 noiembrie 1918. Telegramă trimisă de Reprezentanța Consiliului județului Suceava lui Iancu Flondor prin care își exprimă entuziasmul și aprobarea privind realizarea visului secular al românilor de Unire a Bucovinei cu falnica-i Patrie-Mamă, România.

Domnului dr. Iancu Flondor

Cernăuți

Telegrama nr. 144, Suceava, 28.11.1918, ora 10,45.

Cu entuziasm nespus de mare salutăm Congresul Național Român întrunit pentru realizarea visului nostru secular proclamând Unirea necondiționată a Bucovinei răpite cu falnica-i Patrie-Mamă.

Ziua de 15/28 noiembrie 1918 va fi înscrisă cu litere de aur în cartea neamului nostru.

Trăiască România Mare

Trăiască Regele tuturor românilor

Trăiască viteaza armată română

<Semnează>

Ștefaneli, Cercovschi, Sârbul, Dr. Mihuță, Sidorovici, Lucan, Tăutu, Ianovici, Sotnițchi, Berariu, Boca, Ilasievici, Cniș, Băleanu, Procopovici, Ciuntuleac, Avram, Găină, Tomovici, Iacubovici, Volcinschi, Polonic, Turturean, Voronca, Câmpan, Popovici, Palie, Rei, Hostiuc, Miclea, Cojocari, Popovici, Comoroșan, Procopovici, Burduhos, Palamarescu, Pițul, Ivanovici, Dr. Gheorghian, Morariu, Sahlean, Dr. Tarangul, Gușuleac, Procopovici, Cosmiuc, Dr. Ieșan, Bereznitchi, Hușan, Batariuc, Bârgăuan, Popovici, Ursachi, Paiuc, Cosmovici, Cojocariu, Mleşniță, Donisă, Țurcan, Țăran, Rusu, Reuți, Cosmovici, Colesniuc, Preutesei, Rodinciuc, Borosan, Palamar, Balintescu, Sorocean, Dr. Lupu, Dr. Grigorovici, Balan, Popovici, Berariu, Ott, Hostiuc, Jemna, Iftodi, Turturean, Volosciuc, Sârbu, Franciuc, Marian, Sucevan, Mercheș, Bârtoi, Jescu, Pascal,

Cormoș, Roșu, Vișinar, Popinciuc, Morar, Tanasă, Corniciuc, Bârtol, Dranca, Sârghi, Cocârlă, Morariu, Dranca, Isopescul, Dim. Cernăuțian, Matasar, Ilnițchi, Saghin.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, București, fond Iancu Flondor, dosar 18,7. 5-9. Orig.

4

București, 17/30 noiembrie 1918. Scrisoarea Senatului și Delegației Universității din București adresată lui Iancu Flondor, președintele Congresului Național al Bucovinei, prin care-l felicită cu ocazia proclamării Unirii necondiționate a Bucovinei cu Patria-Mamă, România.

Regatul României
Universitatea din București
No. 251.

1918 luna noemvre 17/30

Domnule Președinte,

Universitatea din București salută cu drag Dulcea Bucovină, a României scumpă fiică ce păstrează în sinul său sfinte amintiri ale trecutului românesc, cu mormintele descălecătorilor și marilor Voevozi ai Moldovei, cu moaștele slăvitului Erou al neamului românesc și al creștinătății Ștefan cel Mare și Sfânt, fiică răpită de la sinul mamei îndurerate care a jelit-o 144 de ani, acum fericit reunită pentru totdeauna cu Patria-Mamă.

Salutăm cu drag pe frații Bucovineni care, urmând glasul inimei și sentimentul neamului întreg, au proclamat Unirea, făcând primul pas pentru liberarea pământului românesc din cuprinsul fostei monarhii austro-ungare și întruparea lui în Regatul Român, chemat să reunească sub sceptrul glorios al Regelui Ferdinand I pe toți fiii Patriei Românești ce moștenire ne-a lăsat legionarii lui Traian Împăratul.

Trăiască Regele tuturor Românilor!

Trăiască și înflorească Patria Română, liberă și unită deapaură!

Senatul și Delegațiunea Universității din București:

<ss> I. Bogdan, Petre Missir, G. Țițeica, Dr. Obregia, Dr. Petrini-Galați, D. Evolceanu, I. Mihălcescu, Dr. Drag. Demetrescu, Petru P. Negulescu, Dr. Dimitrie Ionescu, S. Proca, D. Onciul, D. Emmanuel <mp>²⁴.

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 5, f. 371. Orig.

5

Iași, 1 decembrie 1918. Telegrama Universității "Al. I. Cuza" din Iași adresată lui Iancu Flondor și Comitetului Național Român din Cernăuți prin care salută proclamarea Unirii Bucovinei cu țara mamă, reconstituind astfel patria lui Ștefan cel Mare și a neamului românesc în granițele Vechii Dacii.

<Universitatea "Al. I. Cuza" Iași>
nr. 708 – din 1 decembrie 1918

Cavaler de Flondor

Președintele Comitetului Național Cernăuți

Universitatea din Iași trimite salutul ei frășesc D-stră și întregului Comitet Național care a proclamat unirea Bucovinei cu țara mamă reconstituind astfel patria lui Ștefan cel Mare mărită până în granițele Vechii Dacii prin însemnatul act de integrare al neamului proclamat la Alba Iulia.

Trăiască România Mare.

Arhivele Naționale Iași, fond Universitatea "Al. I. Cuza" Iași – Rectorat, dosar 883, f. 288.

Orig.

6

București, 12 ianuarie 1919. Scrisoarea ministrului Ioan Nistor, adresată lui Iancu Flondor, ministru delegat al Bucovinei, prin care-l informează despre componența delegației României la Congresul de Pace de la Paris și a modului de reprezentare a provinciilor unite; despre situația tulbură din Ardeal, Maramureș și Basarabia unde se produc atacuri din partea ungarilor și ucrainenilor; despre necesitatea organizării armatei, poliției, jandarmeriei și a siguranței generale care cade în sarcina guvernului central; organizarea justiției, a numirii funcționarilor publici; organizarea administrației căilor ferate, reluarea legăturilor poștale și telegrafice; problema cifrului și a informării reciproce în problemele Bucovinei; iar în plan extern, înființarea consulatului român la Praga, precum și lichidarea datoriilor imperiului Austro-Ungar față de Bucovina.

București, 12.I.1919.

Domnule Ministru,

Pentru complectarea comunicatului telegrafic am onoarea a vă aduce, în mod confidențial, la cunoștință următoarele:

Delegația pentru Pace se compune deocamdată din domnii Brăteanu, Coandă și dr. Angelescu, ministru de Instrucțiune Publică – care urmează de a fi înlocuit la resortul său de dl. I.G. Duca. Domnul Tache Ionescu pare să fi făcut oarecare concesii în chestia Banatului, pentru care motiv a trezit discuții și în presă. Ardealul și Basarabia nu vor fi reprezentate la masa verde. Vor pleca, la rândul său, experți încolo pentru diferite chestiuni specifice pentru aceste țări. În același fel, va fi reprezentată și Bucovina. Hotărâri definitive nu s-au luat însă în această privință. Se așteaptă zilnic avizul d-lui Brăteanu de la Paris.

După informațiile semioficiale pretențiile României privitoare la Ardeal, Bucovina și Basarabia n-au întâmpinat nici o contestație din partea Congresului de Pace. Contestat este numai Torontatul din partea Serbiei și Cadrilaterul din partea bulgarilor.

În Ardeal situația este foarte serioasă. Dincolo de linia de demarcație ungurii taie și spânzură. Se pare că armata română va trebui să treacă peste această linie chiar și contra voinței Aliatilor. Ucrainenii prepară atacuri contra Maramureșului, Bucovinei și Basarabiei pentru a se prezenta înaintea Congresului de Pace cu un Faustpfand²⁵. Atacul de la Sighet a fost respins. În Basarabia s-au alăturat mai multe sate la trupa de invazie bolșevică. După informațiunile ce deținem trupele invadate <oare> ar fi fost înconjurate de români și distruse. Nu este exclus ca ucrainenii să-și încerce norocul și în Bucovina. Pentru aceia caveant consules!²⁶

În Ardeal s-a declarat grevă la căile ferate. Agitația bolșevică este foarte vie. Vezi cazul Apathy. Consiliul Dirigent din Sibiu menține ordinea numai cu mare greutate. Este necesar a se forma o armată ardeleană pentru a stăpâni situația. Colonelul Sterea a plecat în Ardeal spre a organiza acolo jandarmeria. Proiectul nostru de organizație zace la Marele Cartier până la sosirea

lui. Am intervenit de mai multe ori dară până azi fără nici un succes. Îndată ce voi fi obținut un rezultat vă voi informa telegrafic.

În chestia siguranței generale ce urmează a se organiza în Bucovina s-a discutat în Consiliul de Miniștri. După decret-lege organizarea Siguranței cade în competența Guvernului Central. Domnul Mârzescu însă nu voiește să purceadă fără a fi luat înțelegere cu d-voastră. El propune 4 brigăzi de siguranță: una la Cernăuți, una la Coțmani, una la Vijnița și a patra la Câmpulung. La organizarea acestor brigăzi se vor folosi în prima linie elemente indigene și numai în lipsa acestora se va recurge la forțe din Regat. Siguranța generală și organele ei stau la dispoziția Guvernului Central ca și a Ministrului Delegat din Bucovina. Poliția locală își menține rolul ei de până acuma pe lângă Siguranța Generală; de asemeni și jandarmeria.

Am stăruit, în Consiliu, pentru reluarea legăturii poștale și telegrafice cu România veche. Chiar zilele acestea va pleca la Cernăuți o delegație pentru a pregăti reluarea legăturilor poștale și a organiza serviciul în sens unitar. Azi am avut o conferință cu Directorul general al Poștelor, la care a luat parte și dl. Cușniriuc din Cernăuți. Delegația vi se va prezenta și D-voastră la Cernăuți.

Organizarea Căilor ferate din Bucovina s-a și făcut așa că dl. Hnidei n-a mai putut schimba nimic. Prin decret-lege s-au organizat, cu 1 ianuarie 1919, o Direcție generală a Căilor Ferate la București și trei Direcții regionale la Iași, Craiova și Cluj. Cernăuții formează o Inspecție independentă de Direcția regională din Iași. Așa fiind, dl. Ministru Saligni a comunicat d-lui Hnidei că în organizarea aceasta nu se mai poate schimba nimic și că prin urmare atașarea d-lui Hnidei nu mai are nici un rost. Ei caută ingineri și nu juriști. De altfel, legătura între Ministrul Lucrărilor Publice și Bucovina ar fi mijlocită prin dl inginer Rășcanu pe care D-voastră l-ați fi chemat la Cernăuți. Relațiile ce mi s-au cerut cu privire la detașarea d-lui Rășcanu nu le-am putut da fiindcă nu aveam nici o cunoștință asupra cazului acestuia. De asemenea, nu cunosc nici cazul d-lui inginer Popescu despre care mi-au cerut informațiuni atât Ministerul de Finanțe cât și cel de Industrie și Comerț. Acest domn Popescu urmează a fi numit director al minelor din Bucovina în urma raportului D-voastră către cei din Ministerul de resort.

Cu privire la numirile funcționarilor Consiliul a hotărât că aceste<a> să fie prezentate Regelui de către ministrul de resort care contrasemnează decretul de numire. Cele dintâi decrete de felul acesta vor fi cel al inginerului Popescu și a<le> profesorilor Cotlarciuc și Șesan.

Confirmarea vechilor funcționari nu se va face individual ci colectiv după categorii și servicii. Prezentarea la Rege se face ca și în Ardeal și Basarabia de Ministrul de resort. Miniștri fără portofoliu nu pot prezenta Regelui decretele de numire. Toți funcționarii, care vor să rămână în serviciul statului român, trebuie să declare aceasta formal și să depună jurământul de credință fără nici o restricție. De la această dispoziție nu se poate face nici o abatere.

Scrisorile la Praga le-am dat în mâna consulului ceh de aici, dl Weseldy, pe care l-am prezentat atât d-lui Ferechide cât și ministrului Wopika, n-a făcut prea bună impresie. Toți l-au întrebat de este ceh bun sau austriac și i-au cerut să aducă recomandaje de la unul dintre politicienii cehi din Praga. Eu nici n-aveam cădere de a-l recomanda și numai de a accentua necesitatea creării unui consulat ceh la Cernăuți, ceea ce mi-a succes.

Chestia d-lui dr. Isopescul-Grecul s-a discutat de mai multe ori în Consiliul de Miniștri. Părerile sunt încă divergente întrucât nu există încă un stat ceho-slovac recunoscut de toată lumea. Eu am însă speranță că voi reuși cu punctul meu de vedere.

Cele 5 milioane de lei s-au lichidat fără nici o piedică. Rămâne acum să alcătuim bugetul Bucovinei ca să vedem ce avem și ce trebuie să cerem de la guvernul central.

Șifra s-a încredințat d-lui Gallin. Un exemplar a rămas aici la mine ca să putem corespunda regulat.

În chestia lichidării de la Viena am vorbit cu dl. Ferechide și am dat de grijă d-lui Hnidei ca să fie cu multă precauțiune și să nu facă declarațiuni care ar putea prejudica anumite chestiuni în paguba noastră.

În Consiliu de Miniștri mi s-a cerut relații asupra cazului Lenghiel și regret foarte mult că n-am putut da nici un răspuns fiindcă deși veneam de la Cernăuți nu eram informat.

Miniștrii ardeleni primesc zilnic relații asupra stărilor din Transilvania. Ar fi foarte bine când aș putea obține și eu știri din Cernăuți.

În chestia organizației judecătorești am vorbit mai pe larg cu dl. ministru Buzdugan. D-lui este de părere că proiectul să fie mai întâi discutat în prealabil de o comisiune mixtă. Spre acest scop vor trebui să vină la București, pe lângă dl cons<ilier> Gheorghian și dl. preș<edinte> Iacubovici și eventual dl. Bodnărescu, dacă e vorba ca el să primească Secretariatul Justiției.

În Consiliul de Miniștri s-a discutat și chestia numirilor oficiale a oficiilor din Bucovina. Termenul de “Guvern al Bucovinei” s-a găsit impropriu fiindcă în România Mare funcționează un singur guvern, cel central, de la București. În Ardeal este un Consiliu Dirigent, iar în Bucovina Administrația Bucovinei.

Acele oficiale vor purta deci următorul antet:

România
Administrația Bucovinei
Delegația Guvernului Român

semn<ează> Ministrul ...
(pentru actele prezidiale)

România
Administrația Bucovinei
Secretariatul Internelor

semn<ează> Secretarul șef
(pentru actele secretariatului)

Cu proximal curier voi continua cu informațiunile mele.

Primiți, vă rog, domnule ministru încredințarea stimei și considerațiunii mele.

<ss> I. Nistor <m.p.>

Ministru f<ără> p<ortofoliu>

Arhivele Naționale Istorice Centrale, București, fond Iancu Flondor, dosar 32, f. 63-66,
Orig.

7

<București>, 8 februarie st.v., 1919. Scrisoarea profesorului Nicolae Iorga adresată lui Iancu Flondor prin care-l îndeamnă la colaborare cu Ion Nistor, și el cuprins de un înalt patriotism, ferind astfel Bucovina de “otrava vechiului și incorigibilului politicianism” din Vechiul Regat.

8 februarie st.v. 1919

Stimate și scumpe d-le Flondor,

Am ascultat cele spuse de trimisul D-voastră. Cunoșteam agitațiile de partid și pe oamenii de cari se servește acela care încearcă a căpăta – el, așa de urâtă figură de decadență morală, - I. Brătianu?, Constantinescu? – o aureolă de idealism de la românii ce se adaugă acuma nouă în statul român.

Nu credeți însă că în planurile lui ar fi inițiat, și că ar putea vreodată să le susție, omul curat, cinstit și de un cald naționalism pe care l-am prețuit totdeauna și în care veți găsi printr-o înțelegere al cărui secret îl veți descoperi în marea D-voastră inimă, indispensabilul tovarăș, <Ion> Nistor, pentru a îndrepta Bucovina spre românism ferind-o de otrava vechiului și incorigibilului nostru politicianism oriental.

Rămâind oricând la dispoziția d-voastră pentru a servi cauza căreia și eu mi-am închinat viața, vă rog a crede în cea mai sinceră și bună prietenie.

<ss> N. Iorga <m.p.>

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, dosar 32, f. 32-33. Orig.

8

București, 2 martie 1919. Scrisoarea ministrului justiției, D. Buzdugan, adresată lui Iancu Flondor, Ministrul Bucovinei, prin care-l încunoștiințează că proiectele de legi propuse au suferit unele modificări, în special, legea pentru anularea contractelor de arendare și exploatare a pădurilor Fondului bisericesc și cea a înființării Curții de Apel din Cernăuți aceasta ca un nou pas în cimentarea unirii.

Ministerul de Justiție
Cabinetul ministrului

Mult stimate și iubite d-le Flondor,

Făță cu modificările aduse proiectelor de legi trimise de D-voastră mă simt dator, ca coleg și față de înalta considerațiune ce vă păstrez, a vă da oarecare lămuriri spre a nu interpreta în sens rău acest fapt, ceea ce aş regreta din toată inima.

Aceste proiecte au fost foarte mult dezbătute în mai multe ședințe, împreună cu Dl. Nistor, delegații D-voastră, un președinte și 2 consilieri de la <Curtea de> Casație și Primul președinte al Curții de Apel din București.

Necontestat că continuu am ținut seamă de dorința D-voastră și de opunerile formale ale D-lui Nistor și delegațiilor D-voastră, dar totuși am fost nevoit a introduce oarecare modificări pentru a le da un motiv mai juridic și mai în conformitate cu legiuirile noastre, aceasta cu atât mai mult că parte din ele, precum acel relativ la anularea contractelor și înființarea Curții de Apel din Cernăuți, sunt creațiuni noi și prin urmare e normal a avea la bază legiuirile noastre, ca un nou pas pentru cimentarea unirii noastre.

Proiectul pentru anularea contractelor a fost admis de Consiliu și supus semnăturii M. Sale în forma cunoscută de D-voastră. Acum însă în urma cererii D-lui Nistor pe temeiul dorinței D-voastră l-am retras și pus din nou în discuțiune în Consiliul de Miniștri. La mai multe ședințe, cu toată stăruința D-lui Nistor cu alți colegi, nu am admis modificări decât în parte și anume nulitatea tuturor contractelor de arendare și a celor pentru exploatarea pădurilor Fondului <bisericesc>, comunelor sau judefului. Nu s-a putut admite nulitatea contractelor pentru exploatarea pădurilor particulare neavând nici un temei juridic și s-ar crea un precedent foarte periculos și cu consecințe grave. Dar nu cred să fie un mare inconvenient acest lucru, fiind dat<ă> micimea suprafețelor acestor categorii, precum și avantajul ce aveau pe baza legiuirilor austriace, ar face nedreptăți.

Profit de această ocaziune pentru a vă exprima din partea mea și a întregii comisii viile noastre mulțumiri pentru distinsa delegațiune ce ați trimis, pentru cari păstrăm cea mai frumoasă amintire și deosebită considerațiune.

În așteptarea răspunsului Dvoastră asupra acestor proiecte, vă rog să binevoiți a primi încredințarea prea distinsei mele considerațiuni.

<ss> D. Buzdugan <m.p.>

2 mart<ie> <l>919

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 32, f. 18-19.

Orig.

9

Iași, 19 martie 1919. Scrisoarea generalului Nicolae Petala, Comandantul Corpului IV de Armată Iași, adresată lui Iancu Flondor prin care-i face cunoscută atitudinea prof. Nicolae Iorga și a regelui Ferdinand în legătură cu diferendul iscat între el și gruparea din jurul ziarului "Glasul Bucovinei" la baza căruia stau imputații nu principii, și-i transmite punctul de vedere unanim acceptat că "în interesul suprem al țării" se cere ca "toți românii din Bucovina să rămână uniți".

Iași, 19 martie 1919, st.v.

Stimate Dle Flondor,

Sosesc de la București unde am văzut și pe M. Sa Regele și pe Iorga. Încep a relatea rezultatul acestor convorbiri în ordinea în care ele au avut loc:

Iorga era deja la curent cu cele ce se întâmplă la Cernăuți; știe toate cele pe care adversarii le pun în circulație pe socoteala Dv., cu toate acestea mi s-a părut, că este îndrumat spre o dreaptă judecată alucurilor. La propunerea mea de a interveni pentru aplanarea frecărilor existente, el mi-a spus că ar interveni numai în cazul când ar fi solicitat de ambele părți care s-ar obliga a urma sfatul său. Ceva mai mult, el a avut ideea unui arbitraj format din el, din mine și de prințul Carol. Dacă s-ar primi această idee eu nu văd că ar fi oportună prezența prințului; aș prefera pe unul din Mitropoliți sau președ<intele> Casației.

Regele și tot anturajul său știau încă mai multe ca Iorga, dovadă că aci se lucrase cu intensitate.

Toate cele auzite la Cernăuți au fost din nou trecute în revistă:

a. "Tarangul și toți foștii funcționari austr<ieci> de care v-ați înconjurat; deși mulți și-au renegat pe vremuri Neamul..."

Am arătat la toți că nimeni nu este mai chemat ca Dv. să cunoască și să respingă pe trădătorii Neamului; că în jurul Dv. nu se află trădători, căci nu se pot considera ca trădători toți acei cari au fost nevoiți a primi funcțiuni de la fosta Împărăție; că, în fine, ei sunt cei mai capabili funcționari de care și Bucovina și România au nevoie.

b. "Un Sârbul care ar fi lângă Dv. și care ar fi scris pe vremuri contra Unirii defăimând România și dinastia".

c. "Că toți ceilalți români, cari nu au colaborat la mersul administrației austriece, vă critică, chiar și acei cari au fost aleși și numiți în posturi de Dv., ca de pildă Dnul Bodnărescu..."

Am căutat să luminez pe toți la ce țin aceste critice pe care eu le detestez, recunoscând în ele procedeele din viața politică a Vechiului Regat. Ceva mai mult, am constatat că acești domni, cari

atacă nu cavalește în luptă fățișă, ci pe din dos, se plâng că ei sunt atacați, că Dv. nu-i lăsați să trăiască din cauza principiilor lor democratice.

d. “Dovadă că interesele străinilor vă preocupă mai mult ca cele românești este că ați numit ca prefect pe un polonez care nu știe de loc românește și pe care poporul nu a voit a-l primi”. Nu cunoșteam acest caz special dar am spus la toți că în adevăr, față de străini duceți o politică binevoitoare cu tendința de a-i apropia. Am prezentat sub lumina cea mai bună activitatea Dv. din acest punct de vedere al străinilor, cărora, eu cred, că le impuneți și le inspirați încredere mai mult ca oricine altul.

Regele a convenit cu mine că aceasta era politica cea bună iar nu provocațiunile și meschinăriile care ar învrăjbi foarte curând pe străini în contra noastră.

e. S-a discutat cele afirmate că unii sunt unioniști fără rezerve iar Dv. unionist cu rezerve de autonomie²⁷.

Regele mi-a spus că crede aceasta drept o invențiune copilărească dar ceea ce i se pare adevărat, din câte i s-a spus, este că Dv. țineți să guvernați Bucovina fără nici un fel de control, cu puteri discreționare, ceea ce nu cadrează nici cu timpurile nici cu constituția. Dovadă, a adăugat regele, este că nici pentru prefectii, nici pentru înalții funcționari ce ați numit, nu le-ați cerut confirmarea prin decret-regal. Cum vedeți aci intriga a prins mai bine căci s-a pus în joc însăși autoritatea regală.

I-am explicat cum am putut mai bine această chestiune și anume:

Că fiind nevoiți de a vă alege funcționari și dintre oameni cu totul nepregătiți i-ați numit cu titlu provizoriu așteptând să cereți întărirea lor prin decret-regal numai pentru acei cari se vor dovedi la înălțimea chemării lor. Explicațiunea mea a fost bine primită și cred că ea răspunde realității.

În sfârșit, regele m-a întrebat de ce nu vă duceți să-l vedeți?

I-am explicat cât de legat erați de organizarea administrativă a Bucovinei care vă ține la birou ținut de dimineața până noaptea, și că legea agrară vă dă de-aseenea foarte mult de lucru. Cu acest prilej i-am arătat opoziția ce s-a încercat pe chestiunea legii agrare²⁸ și versiunile false ce s-au pus în circulație că nu veți da decât 60.000 ha spre a salva marea proprietate. I-am expus în detaliu cele ce mi-ați spus că erați gata, dacă nevoie va fi, să desființați cu totul marea proprietate, neoprindu-vă nici la limita impusă în Vechiul Regat. Nu știu dacă punctul acesta de vedere nu a fost modificat prin proiectul ce este deja stabilit.

Am vorbit regelui despre necesitatea de a se opri această luptă pentru interesul suprem de a rămâne uniți toți românii din Bucovina. Regele a aprobat cu totul modul meu de a vedea care este și al lui Iorga și al oricărui om de bun simț.

Ca încheiere. Cred că trebuie să mergeți cât de curând să vedeți pe M.S. Regele prezentându-i un memoriu a întregii activități desfășurate până acum în Bucovina, cu arătarea rezultatelor obținute în diferite ramuri. Un alt memoriu (dacă judecați oportun) a frecărilor avute cu gruparea de la “Glasul Bucovinei”, complectând verbal explicațiuni asupra originii acestor frecări și a scopului de influențe personale care stă la baza acestei lupte. Rugați-l să intervină cu autoritatea sa pentru ca să se restabilească armonia și lucrul în comun a tuturor românilor.

Sunt atât de încredințat că de învrăjbierea dintre români <se> vor folosi numai străinii și dușmanii încât m-aș considera foarte fericit dacă aș putea contribui în orice fel la adunarea laolaltă a tuturor românilor din Bucovina.

<ss> gen. N. Petala <m.p.>

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 32, f. 55-59.

Orig.

10

Cernăuți, 29 martie 1919. Scrisoarea lui George Grigorovici, președintele Partidului Social Democrat din Bucovina, adresată ministrului delegat, Iancu Flondor, prin care-i cere, conform promisiunilor făcute, să mențină în serviciu personalul de specialitate de la căile ferate, recte a ing. A. Schwebaum “cel dintâi specialist care a acceptat condițiile pentru trecerea în serviciul român” și pentru a nu se spune că, în noile condiții, românii fac nedreptăți.

George Grigorovici

29.III.1919

Prea onorate d-le ministru,

Dl. inginer A. Schwebaum de la căile ferate în Cernăuți, om cumsecade și foarte versat în specialitatea lui a fost din cei dintâi care a iscălit condițiile pentru trecerea în serviciul român. După pragmatica veche, care după promisiunea D-voastră rămâne în vigoare ca bază a drepturilor câștigate, el poate servi până la vârsta de 65 ani și până la 35 ani de serviciu. Lui i se împlinesc însă de abia la 1 decembrie 1918 30 ani de serviciu. Cu toate acestea Direcția îl silește să treacă imediat în pensie, cu toate că el, ca fost șef, e gata la orice serviciu în specialitatea lui, și e sănătos.

Vă rog, deci, prea onorate d-le ministru, să se ție cont de drepturile câștigate și de promisiunea D-voastră în care a avut și dl. S<chwebaum> toată încrederea. Mie mi se pare îndecomun foarte cinstit cu statul nostru care sigur are nevoie de ingineri mașiniști; în loc să îi întrebuințeze la locul lor, se desbară de ei?

Dl. S<chwebaum> e gata să treacă în pensie dacă găsește o ocupație corespunzătoare, care, dacă ar fi în Cernăuți, unde are casa sa însărcinată cu datorii, i-ar conveni. Aș vrea numai să nu se uite de modul brutal care se întrebuințează față de un om care e gata să numească.

Vă rog, deci, încă o dată, interveniți, prea onorate d-le ministru, și sper sigur că nu veți lăsa să se facă, pe socoteala cinstii noastre ca români, nedreptăți.

Cu tot respectul

<ss> G. Grigorovici <m.p.>

<P.S.> Sch<webaum> a fost: Heizhausvorstand²⁹ aci, în Cernăuți, este polon, având însă aci casă, indignat și la vârsta lui nu dorește să emigreze.

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 5, f. 89-90. Orig.

11

Turnu-Severin, 25 aprilie 1920. Scrisoarea lui Matei Eminescu adresată lui Iancu Flondor, președintele Partidului Național Român din Bucovina, prin care-i cere, deși nu-l cunoaște decât “din zvon și gazete” să-i accepte candidatura pentru Cameră sau Senat, din partea județului Suceava, aducând în sprijin faptul că se trage dintr-o familie de bucovineni și este fratele lui Mihai Eminescu. În scrisoare face o extrem de virulentă analiză a vieții politice românești, la baza căreia stau Brătienii, Rosetteștii, Ferekizii, Karadalele ș.a., politicieni cu o moralitate îndoielnică, corupți și utilitari, consiliindu-l ca, în interesul României Mari, toate “elementele sănătoase din provinciile alipite” să-l susțină pe Alexandru Averescu, căruia, deși este militar nu politician, i “se vede sinceritatea, cinstea și râvna pentru binele public”; alăturat, îi trimite un tabel cuprinzând “nume de

indivizi care jucau rol politic ocupând funcții de prefecți, parlamentari, arendași – sub I. Brătianu și C.A. Rosetti”.

Prea stimate Cucoane Iancule³⁰

Deși nu vă cunosc decât din zvon și gazete, dar, prin faptul că presa brătenistă vă atacă, îmi permit a vă ruga, dacă binevoiți, să-mi puneți candidatura la Cameră sau Senat în Suceava fiindcă tata era de loc din satul Călinești.

Eu am rămas unicul supraviețuitor din toți frații și surorile și sunt cu șase ani mai mic ca Mihai, el era născut la 1850 și eu la 1856.

Am văzut inițiativa ce ați luat-o ca să-i ridicați un monument* în Cernăuți și aceasta cert pentru că tata era bucovinean.

Faptul că presa brătenistă vă atacă m-a convins că nu v-a putut ademeni în politica Ferikizilor ș-a Karadalelor, căci sub regimul celor 12 ani (1876-1888) al lui Brătianu cel bătrân, din 32 de prefecți a Vechiului Regat, numai trei erau români, restul de 29, greci și bulgari, iar parlamentul 85% de bulgăroi cu ceața groasă și grecotei cu nasul subțire ai lui bietu Mihai.

Brătianu cel bătrân era ficiorul unui crâșmar grec, Iani Stavridis, pripășit în satul Brătenii din județul Argeș.

Costake Roset<ti>, ficiorul unui grec din Fanar, care vânduse apă cu sacaua la Țarigrad, adus în țară și boierit de Vodă Karagea, nu știe o boabă românească și era secretar particular al acestui Domn fanariot, de la care a rămas și astăzi proverbul “Să fură ca pe vremea lui Karagea”.

Primar al capitalei București, un grec, Karaiakdy.

Întemeietorul Băncei Naționale, calificată de răposatul cuconu Nicu Filipescu “Cea mai mare excrocherie a secolului”, un alt grec Karada, al cărui tată, ca și al lui Costaki Roset<ti>, nu știa un cuvânt românește.

Efor la Așezămintele Brâncovenești, un bulgar, Simion Mihăilescu, recte Mihai iloff.

Prefect de poliție în București, un alt grec, Moruzi.

Prim-prezident la Înalta Curte de Casație, un grec, Skima; la Secția II-a, un alt grec, Giani; iar banca ministerială, Evghenie Stătescu, grec, - Kirios Statis îi zicea lui tată-său; ex-generalul Angelescu, armean turcesc, tatu-său era ibrișimgiu în capitală; general Leka, grec, era comandantul gardei Palatului când a fost detronat Vodă Cuza; Voinoff, bulgar. Alt Giani, frate cu cel de la Casație, grec, Feri Kydis, grec; Stolojan, bulgar.

Aceștia sunt, Cucoane Iancule, întemeietorii Partidului Liberal-Național, toți coborâtori din fanarioți și din haimanale (pripășite în vechiul Regat) de sub steagurile lui Pasvantoglu ș-a lui Ypsilanty, și aceștia constituiesc putregaiul despre care spun ardelenii.

Eu, deși de loc din Botoșani, de la celălalt capăt de țară, m-am stabilit de vreo 20 de ani în Severin, aceasta cu ocazia măsurătoare și cubagiului unei păduri seculare, de vreo 2000 de fâlci, a unui boier velit din Oltenia, anume Glogoveanu, și cu această ocazie m-am însurat aici și mi-am cumpărat și casă de veci.

Primul român care s-a ridicat împotriva acestei păture de scursături de-ale răsăritului, suprapuse deasupra elementului autohton, a fost Mihai, prin ziarul conservator al lui Lascăr Catargiu, “Timpul”, și primul autohton care, citindu-l, l-a înțeles și-a ridicat în picioare tot Bucureștiul, amenințând pe Regele Carol, a fost Nicolai Filipescu.

Mihai le-a dus război de moarte cât a trăit în deplină putere. Nu e vorbă că și ei i-au făcut toate mizeriile și înscenat toate infamiile, de care e capabilă omenirea, precum mi-au înscenat și mie. Când ne vom întâlni o să vi le arăt.

Am, Cucoane Iancule, la îndemână toate scrierile și documentele, relative la matrapazlăcurile acestei coterii politice și voesc să într-o vreme în parlament, ca, într-o zi, luând cuvântul, să țin două zile încordată Camera și să dau pe față, cu acte justificative, fapte pe cari parlamentarii provinciilor alipite, inclusiv Dumneavoastră, și tot tineretul din fostul Regat, nu le știu, fapte cari, dacă spre rușinea neamului românesc, n-ar sta scrise, ați crede că spun povești din O mie și una de nopți.

Voiesc să sparg legenda falsă cu "marele! Ion Brătianu și marele! Costaki Rosetti". Brătianu cel bătrân a fost tot un tâlhar ca și ficiorii lui și, împreună cu Rosetti, au fost doi conspiratori cosmopoliti și afiliați ai revoluțiilor de pe tot continentul, cari, prin minciuni, calomnii, trădări și crime, au ajuns în capul Regatului.

De cum va apărea discursul meu în "Monitorul Oficial" vă pun mandatul de parlamentar la dispoziție, mandat care mi s-a oferit sub guvernul Marghiloman, dar l-am refuzat, căci nu era timpul pentru așa ceva și aflasem chiar de la germani că Centralii sunt pe drojdii.

Trecând la o altă ordine de idei, țin să vă pun assact la curent de cum stau lucrurile astăzi în fostul Regat, pentru că, dacă nu sunt Mihai Eminescu, totuși sunt fratele lui.

Așa, bunăoară, văd prin unele ziare că ar fi vorba de o colaborare politică Averescu-Take Ionescu, iar prin altele, Averescu-Brătianu.

Nu-l pricep pe generalul Averescu, pentru că takiștii și liberalii-naționali se deosebesc numai printr-o diferență de procedeu. Takiștii emit doctrina furatului averii publice orișicum, pe când doctrina liberalilor-naționali este furatul cu forme juridicește recunoscute. Amândouă categorii au făcut din corupție o virtute și din utilitarizare o dogmă, iar cât privește politica externă, amândouă constituiesc un anacronic. I-ați văzut cu ocazia păcii de la București. Take Ionescu era pentru continuarea războiului, dar nu voia să-și ia răspunderea; Brătianu era pentru pace, dar nu voia s-o încheie; amândoi trec puterea generalului Averescu ca să puie capăt războiului, dar declară în Consiliul de coroană că nu e patriotic să se încheie pacea!!

Acuma, că se găsesc și la ei, ici-colea câte un om detreabă, nu mai încap în doială, însă acești sunt excepții de la regula generală și rari ca și lucefieri pe bolta cerească.

Actualmente, generalul Averescu se bucură încă de o mare popularitate printre țărani, curent format în țărănime de cătră întorșii de pe front, și teferi și invalizi, dar această popularitate a suferit într-o câțva o știrbire, prin faptul abținerii D-sale de la alegerile trecute, greșală pe care eu cred că a făcut-o generalul mai întâi după poveștele lui Take Ionescu și apoi că el însuși n-a cunoscut bine curentul favorabil ce i s-a formase printre țărani, și s-a temut de o cădere rușinoasă față de măsurile draconice luate în profitul Brăteniștilor de guvernul de generali în cap cu Văitoianu.

Această abținere a avut ca consecință că o sumă de lichele, cum zic oltenii, un fel de loaze, pe moldovenește, 80% nulițăți nărvite, și-au pus candidaturile, dându-se în fața țărănimei drept averescani și ca să le succedă și mai bine manopera, au pus ici-colea și câte un om detreabă ca să le servească de paravan, dar cum s-au văzut în parlament, și-au schimbat firma în țărăniști, au tăgăduit că s-au ales sub egida generalului și-au prins a-l cleveti și acoperi de calomnii.

Reposatul Petre Carp, Coane Iancule, în tot cursul vieții sale politice, a avut totdeauna în juru-i un strălucit stat-major, dar n-a avut niciodată popularitate în mase. Generalul Averescu are popularitate printre țărani, care cu votul universal constituiesc și număr și putere, dar n-are stat-major, căci intelectualii care-l înconjoară, cu mici excepții, sunt transfugi din vechile partide, oportuniști, ortodocși cu Denikin, francezi cu Clemenceau, englezi cu Lloyd George <sic>, jidani cu Herschcu Goldner, după cum le dictează interesele momentului, gata să-l părăsească cu aceeași râvnă! cu care s-au grăbit să-l înconjoare. În aceste condiții, mie îmi este teamă că într-o bună zi popularitatea țărănilor pentru Averescu să nu devie o "aura popularis" a lui Cicerone, un sfârșit ca și a lui Boulanger în Franța, bineînțeles că pe alte considerente.

De mână cu aceste<a> mai e și faptul că generalul nu are încă rutina omului de stat, și e și natural să n-o aibă: pân-mai ieri a fost, de copil aproape, în armată, unde serviciul e foarte greu pentru cine și-l face, cum a fost el bunăoară, și fiind că războiul actual a scos la iveală cestiuni de întinse și mari reforme sociale, ale căror realizare au să determine epoce întregi ale istoriei etc., aceste<a> nu sunt, nu pot fi puse la cale de omul ocupat pân-ieri cu munca de toate zilele, așa că clasa de oameni care “ab antiquo” are sarcina de a împăca formele trecutului cu exigențele viitorului este tot la oligarhi.

De altfel, în toate ordinele, circulările și publicațiunile pe care le dă prin țară generalul Averescu, să vede sinceritatea, cinstea și râvna pentru binele public, d-apoi dacă n-are cine să și le aplice.

Postul Regat este-un stat demagogic, unde toate cele spuse se rezolvau până mai ieri de o clasă de politicieni, de patrioți de meserie, fără trecut și fără tradiții, cari făceau din politică o speculă, un mijloc de trai.

Din transfugii cari <l>-au înconjurat pe Averescu cei mai răi sunt takiștii. Această grupare politică, afară de câteva mici excepții, este formată din drojdiile partidului catargist (conservator) și din tot ce a fost mai rău la liberali. Ea a fost admirabil calificată (la vreun an după înființare) de către un reposat om politic de la noi, Gheorghe Panu, cu epitetul de “mehala lui Raisuli”, iar indivizii ce o alcătuiesc, “pui de cucii” (părăsiți).

Acest Take, de cum și-a înjghebat mehala, a dus vreo zece ani un război de moarte liberalilor, când, deodată, vedem că o tranzacție îi adusese din nou alături pe chestiunea veroasă a afacerii tramvaielor capitalei, care va rămânea în istoria Regatului o pată pentru magistratură și o maximă “Fierul roș al lui cuconu Petrache pe fruntea lui Brătianu”.

Știrbirea popularității printre țărani a lui Averescu s-a mai mărit în țară și prin faptul că loazele, cari la alegerile trecute s-au ales în parlament sub egida lui, în scurt timp cât au fost parlamentari, și-au făcut neofiți pe la sate, cari fac acum o propagandă turbată împotriva generalului.

Aici, în Mehedinți, spărtura este și mai mare, din cauză că generalul a numit prefect pe un bețivan, harpagon și potlogar takist fără păreche în județ, un anume Jean Anastasescu, care numai de formă e averescan, de fapt a rămas takist, este “fac totum” la o instituție de credit (bancă) takistă din Severin. Acest șnapan a fost vreo 15 ani judecător inamovibil la Baia-de-Aramă și nevastă-sa învățătoare. La un moment dat, dă cu piciorul la inamovibilitate, demisionează și se aruncă în politica takistă și, precum la noi 70% din magistrați fac politică, reușește să fie numit sindic peste averile a doi bogătași: Vasile Ștefănescu, mort subit, și un român macedonean, Lascu, asasinat de rude și aruncat în latrină. Cu aceste două lovituri-afaceri-trebușoare s-a îmbogățit. Numai de vreo 15 zile prefect, și a și început cu nepotismul takist și cu trebușoarele.

Aceeași greșală a făcut-o și Marghiloman, a numit aici prefect pe o rudă a sa prin alianță, un avocat, anume Frumușanu, un bețiv și-o lichea, ș-un om de nimic potentat. În schimb, însă, simpatic la vorbă, cea mai superioară <sic> inteligență și cea mai vastă cunoștință generală din tot județul, haos de carte și primul avocat în localitate. Cât a fost prefect sub ocupația germană, a distrus gruparea marghilomanistă, a compromis pe Marghiloman pentru totdeauna în acest județ și ne-a făcut neamul de răs la germani. Într-o lungă audiență pe care am avut-o la generalul german, comandantul etapei din Severin, von Grenwiz, un moșneag de vreo 80 de ani, dar foarte cuminte și neramolit, când am voit să plec de la el, mi-a zis:

-Îmi dai voie să te întreb ceva?

-Cu plăcere, domnule general.

-Este cu puțință ca așa doi oameni de stat distinși (ausgezeichnete Staatsmänner)³¹ ca Petre Carp și Maghirloman să aibă ca prefect pe un Frumușanu Einer solche gemeiner Trunkenbold, unverschämte Lügner, niederträchtiger Schuft, eigentlich, ein Schwidder der keine Ehre zu verlieren hatt³² de credeam, cucoane lancule, că n-o mai isprăvește.

I-am răspuns:

-Domnule general, este cea mai superioară <sic> inteligență și cea mai vastă cunoștință generală din tot județul, apoi, printr-o fatalitate, se înrudește prin alianță cu domnul Marghiloman.

-Și-acesta e un cuvânt? D-apoi la noi un astfel de om, să fie frate cu cancelarul imperiului și n-ar număra nimic în viața statului și aproape nimic în societatea privată.

Cunoști cazul unui frate al regretatului d-voastră rege Carol?

-Nu (Nici nu-l cunoașteam).

-Să ți-l spun eu. Regretatul d-voastră rege avea la noi un frate, general, comandant de Corp de armată, care era bețiv, fără alte viciuri, și auzind împăratul, a dat ordin ca să fie imediat pus la pensie, om care mai putea să servească încă 20 de ani.

Bețivul de astăzi nr. 2 a<l> lui Averescu este și antipatic, un blond roșu parcă-i jădan. avocat de pricini pierdute, iar “ca cunoștință generală”, un “Doctus cum libro”³³ sau “Aurea mediocritas”³⁴, vorba străbunilor romani.

Dar, Marghiloman tot are o scânteie de justificare, “Blut ist dickter als Wasser”³⁵, dar Averescu cu loaza lui? Cred că nu-i știe nici antecedentele nici naravurile.

S-a băgat pe sub pielea generalului prin faptul că Averescu având o vie, care e alături de a acestui șnapan, în absența generalului o îngrijește el și atâta tot.

Averescu la alegerile viitoare are să piardă multe locuri de parlamentari în Mehedinți cu această lichea ca prefect, după cum le-a pierdut Marghiloman cu Frumușanu și atunci are să se căiască, <însă> când se va căi are să fie târziu, iar Dumneavoastră aveți să vă amintiți de această scrisoare.

Eu pe generalul Averescu nu-l cunosc decât din vedere, n-am vorbit niciodată cu el, dar știu că în cariera lui a fost prigonit de liberali și înlăturat de la locurile ce i se cuveneau.

Acum, de Paști, a fost aici vreo trei zile, pe care le-a petrecut la via sa, unde are o casuță modestă, dar n-a primit pe nimeni, probabil istovit de muncă și oboseală.

Față de cele ce vi le-am spus, și în interesul patriotic al României Mari în genere și a Vechiului Regat îndeosebi, părerea mea este ca toate elementele sănătoase din provinciile alipite să-i dea concurs lui Averescu, înlesnindu-i a să cotorosi de pușlamalele, cum zic turcii, din fostul Regat și să-i formeze un stat major de oameni competenți, căci, încă o dată, lui, personal, îi lipsește rutina omului politic.

Asupra războiului eu nu mi-am schimbat vederile: războiul a fost economic, numai cât una a fost cauza și alta pretextul. Am vizitat toată Europa, afară de Portugalia, n-am vizitat-o nici să mă plimb nici să petrec, am vizitat-o cercetând și interesându-mă de felul de a fi al fiecărui popor. Acuma, ceea ce au făcut un maniac ca Kaiserul și o moșnegărie bețivă și ramolită ca Franz Josef cu cancelariile lor îi privește, iar cât despre poporul german, el pentru mine formează un tot superior întregii omeniri.

Geniul german a deschis porțile luminei, prin invențiunea tiparului și a hârtiei de petică și a dat ocazia lumii să învețe carte, pân-aici era în toată Europa apuseană numai “Collegium illustre” pe care cred că l-ți și văzut la Tübingen, fosta capitală a Württembergului. Praful de pușcă, serviciul poștal, curentul socialo-religios etc., etc.

Acuma că germanii nu sunt comunicativi ca francezii aceasta-i defect al rasei lor. Englezii sunt și mai refractari. Am constatat, când am fost prin Anglia, că la 20000 de intelectuali, dacă găsești unul care să știe altă limbă decât <cea> englezească.

Vă trimit o carte scrisă și tipărită de un senator francez, Lucien Hubert, în anul 1915, intitulată L'effort brisé și pe care vă rog călduros să mi-o înapoiți după ce veți citi-o, căci nu este a mea, am împrumutat-o și eu, în care se vede clar că recunosc ei singuri că germanii le sunt superiori și lor și englezilor.

Nu văd nimic prin ziare relativ la două familii, Hurmuzaki și Mustață, despre care adeseori ne vorbea tata. Știu, din spusele lui, că un celibatar bogat, Ion Mustață, făcut de austrieci baron după răpirea Bucovinei, ținea în posesie moșia Dumbrăveni, din județul Botoșani, și că acest baron l-a adus pe tata, ca scriitoras, din Călinești în Dumbrăveni, și că la expirarea contractului de posesie, tata a trecut în serviciul proprietarului Balș (Băloș după un decret sau uric al unui străbun al său de la Ștefan cel Mare).

De asemeni, că un Hurmuzaki, boier de mâna II-a, era intendent general și Hofrat la curtea lui Balș Dumbrăvianu-fiul.

Ca un corelat vă mai adaug că toată populația de pe malul Dunărei din Valachia și Oltenia, Balta cum îi zic ei, este mai toată încrustată cu venetici, bulgari, greci, găgăuți (coborători din cumani), sârbi și țigani turcești, fără caracter, perverși, meschini, adaptabili la toate împrejurările, fățarnici, intriganți, în fine, au tot ceea ce trebuie să lipsească unui om. Dar din toți aceștia, cei mai răi sunt cei coborători din țigani. La aceștia am văzut, Cucoane luncule, infamii pe care nu le-am citit decât prin romane și pe care nu le credeam, le luam drept fantezii ale autorilor ca să facă scrierile lor mai interesante, dar țigănia turcească mi-au dovedit că sunt capabili de cele mai josnice și degradătoare fapte care există pe lume.

O asemine familie, Cameniță, din comuna Poroina Mare, coborătoare dintr-un țigan turcesc, de meserie cobzar și spion turcesc, venit și pripășit în Poroina din satul Camenița de lângă Negotin, pe vremuri împărăția turcească, au toți afară de vr-o trei, toate defectele rasei lor și aproape toți și-au conservat exteriorul încât astăzi, dacă le-ai da ursul de lanț în mână sau cobza la subsuoară, nu i-ai putea deosebi din laie. Eu să am o putere, pe toți i-aș spânzura.

Acești camenițești, și această țigănie turcească, sunt oameni de electorală încredere a bețivanului de prefect pe care l-a numit aici Averescu.

Eu v-am propus Suciava, pentru că de pe acolo era tata de loc, dar dacă Dumneavoastră veți găsi că ar fi mai nimerit în altă parte a Bucovinei, n-am nimic de zis, iar cheltuielile ce se vor face mi le însușesc eu.

Nu mai lucrez ingineria decât după poftă, ca să zic așa, și numai când găsesc câte o lucrare plătită bine, așa că încă nu m-am decis ca să iau și eu o moșie s-o parcelez la țărani.

Termin această scrisoare lungă și obositoare de citit pentru Dumneavoastră și vă rog cu această ocazie să binevoiți a primi încredințarea distinsei mele stime.

<ss> Matei Eminescu, <m.p.>

Căpitan în retragere,

Fost elev a<l> Școalei Politehnice din Praga.

Strada General Manu, nr. 8.

Turnu-Severin,
25 april<ie>1920

Din fuga condeiiului

Nume de indivizi cari jucau rol politic sub I. Brătianu și C. A. Rosetti și ocupau funcții de prefecți, parlamentari și posesori (arendăși) a moșiilor statului (1/4 din suprafața Regatului) cu 6 frs anual falcea sau 4 frs hectarul, moșii scoase de Vodă Cuza din mâna clerului grecesc, cu pericolul căderii lui din domnie, fără să-și însușească măcar una.

Angheliki	Fotino	Vizanti
Cordazi	Papadopol	Moltopol
Giavidi	Papaiani	Coingiopol
Sulioti	Veropol	Maroti
Anagnastopol	Mavroiani	Ghenata
Cilibidaki	Mumutidi	Kiritopol
Popa Coste	Zenidi	Kotaki
Culoglu	Vergati	Dimitriadi
Bacaloglu	Carakostea	Djuvara
Antaki	Gianoglu	Ioanidi
Haristia	Mavrodi	Peridi
Boscoff	Flevas	Serurie
Anastasiadi	Dascaloff	Balabanoff
Lambrinidi	Gazoti	Bosnangi
Moruzi	Negropontis	Plagino
Hagiopol	Hagioglu	Cicropidi
Iovipali	Caligari	Pilat (feciorul unui faclier grec din Botoșani) etc, etc.

9% din ofițerii conspiratori care au detronat pe Vodă Cuza erau din aceștia³⁶.

Aceasta era spuma înveninată, pleava și gunoiul, despre care Mihai zicea că a ajuns a fi stăpână și pe țară și pe noi.

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 5, f. 45-51. Orig.

12

<Flondoreni, î. de 2 aprilie 1920>. Scrisoarea lui Iancu Flondor adresată generalului Alexandru Averescu, primul ministru al guvernului României, prin care-și exprimă regretul că ideea călăuzitoare care i-a unit în opoziție, aceea “de a forma un guvern de coaliție al tuturor puterilor de seamă, guvern mare și cu autoritate” a fost dată uitării și preferată o formațiune exclusiv a Ligii Poporului împovărată “cu un balast discreditat” din guvernul precedent care oricâte remanieri ar suferi tot paliative vor fi, știrbind prestigiul și popularitatea primului ministru, și la care guvern, nu va participa.

<Flondoreni, î. de 2 septembrie, 1920>

Mult stimată Domnule General³⁷,

Nefiind în stare să plec acum la București, și având în vedere telegrama Dv., țin de datoria mea să lămuresc, pe calea aceasta, chestiunea atinsă de trimisul Dv. cu aceeași sinceritate fără rezervă pe care ne-o impun interesele superioare ale țării.

Convingerea mea intimă e că greșeala inițială făcută cu ocazia formării guvernului Dv., precum și toate urmările ei azi, nu se mai pot redresa. În locul unui guvern de coaliție a tuturor puterilor de seamă, guvern mare și cu autoritate, sub președinția Dv., idee care ne-a călăuzit și unit în opoziție, ați preferat o formațiune exclusiv a Ligei Poporului împovărată cu un balast discreditat din guvernul care v-a precedat și v-ați folosit astfel în mare parte de elemente cu desăvârșire insuficiente pentru misiunea lor. Dovadă că scurt timp după formarea guvernului Dv. s-a impus remanierea lui problemă care cu toate repetatele schimbări făcute de atunci se menține mereu la ordinea zilei. Insuficiența inițială a acestui guvern a dat firește naștere unei Camere cu o majoritate și ea la rândul ei calitativ insuficientă iar Dv. personal ați cheltuit din capitalul Dv. politic atât de prețios o bună parte pentru a susține la suprafață aceste elemente care nu meritau în nici un caz o jertfă egală cu o risipă în detrimentul prestigiului și popularității Dv. La oricare remediu ați recurge acum, el va fi, după convingerea mea, zadarnic; prin urmare și o remaniere cât de largă a Cabinetului nu va avea efectul să șteargă urmările greșelii inițiale. Ea nu va fi decât o măsură paliativă care va îngădui poate o guvernare (mai bine zis o administrare) pentru un timp scurt până la redeschiderea parlamentului, când procesul de descompunere a majorității va fi atât de înaintat, încât orice muncă serioasă și pozitivă a guvernului va fi cu neputință.

Situația s-a mai agravat mult în timpul din urmă prin dezorientarea și dezorganizarea administrației în țările alipite. Intrarea mea în guvern, sub astfel de împrejurări, ar fi o jertfă, pentru mine mai ales și din cauze personale, enormă, fără nici un folos real pentru țară; mai mult, o muncă istovitoare lipsită chiar a priorii de oricare șansă de reușită.

Nici hotărârea mea, nici motivarea ei, n-au vrut și nici nu au putut să o comunice Dlui <Albert> Popovici-Tașcă fiind de natură prea intimă. Din contră, trebuia să evit înadins o eventuală divulgare a motivelor pentru a vă feri de o știrbire și mai mare a prestigiului și autorității Dv. Motivul acesta m-a determinat să răspund trimisului Dv. în mod cam evaziv. Am accentuat că e datorința fiecărui bun român să-și puie puterile sale în serviciul patriei, dacă, bineînțeles, este în măsură să-i aducă foloase reale. I-am atras însă totodată atențiunea asupra stării mele fizice care, din pricina unei răceli contractate în timpul din urmă, îmi impune, pentru un timp oarecare, o îngrijire și o cruțare deosebită. Pentru public o explicație suficientă. Deci, în remanierea actuală a guvernului, ați fost nevoit să renunțați deocamdată la persoana mea.

Primiți, Vă rog, Domnule General, asigurarea sentimentelor mele celor mai distinse.

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 32, f.6-7.
Concept.

13

Chișinău, 24 noiembrie 1922. Scrisoarea lui Dimitrie Bogos adresată lui Iancu Flondor prin care-i face cunoscută situația politică din Basarabia, unde, după dispariția Partidului Național Moldovenesc – care a realizat Unirea din 1918 – au apărut mai multe partide și grupări politice: liberali, țărâniști, democrați, averescani ș.a., care au lăsat problema națională în mare suferință, și-l roagă să-i comunice punctul său de vedere dacă n-ar fi nimerită constituirea unui partid comun al basarabenilor, transilvănenilor și bucovinenilor pentru a “dărâma citadela politică de putregai de la centru”.

Mult stimat D-le Flondor,

Să nu vă mire scrisoarea mea, vă consider ca pe un frate mai mare, am o deosebită admirație față de vederile D-tale politice. Dacă aș fi din Bucovina aș fi alături de D-ta ca un cât mai devotat aderent.

Poate vă amintiți că într-un moment dat, la un pas serios în viața mea pe care trebuia să-l fac, m-am adresat Dv. să mă sfătuiți. M-ați ascultat ca un părinte și m-ați sfătuit. Acest fapt mă face ca din nou să solicit părerea D-tale.

Situația politică din Basarabia, probabil D-ta ești la curent, parcă ar trece într-o fază nouă când trebuie să se aleagă bobul de mazăre, se prezintă așa: liberalii în frunte cu Ciugureanu; un grup, așa zis țărănist independent, cu Inculeț; alt grup, la fel țărănist independent, cu Peliva<n>; pe urmă țărăniștii adevărați cu Halipa; un grup independent-democrat cu mine <D. Bogos> și în fine averescanii cu Niță. Este un tablou trist pentru ziua de astăzi, pentru că motivele de despărțire ar fi numai chestia națională. Ar trebui să fie internaționaliștii cu Inculeț într-un grup și ceilalți la un loc. Mă veți întreba care este cauza acestei diviziuni în mai multe grupulețe? Numai rolul odios al lui Inculeț în politică; pe chestia lui ne-am divizat până la infinit. Așa că astăzi când se pare că el a rămas aproape izolat (după ruptura cu Pelivan), cu toate că liberalii îl îmbrățișează, ar fi de creat un front unic din celelalte forțe, chiar se și lucrează în direcția aceasta.

Acum, în chestia mea personală. Eu n-am chip a sta izolat fără ca să nu intru într-un partid general al țării și pentru aceasta mă adresez D-tale dorind a vă urma acolo unde veți fixa. După vederile marelui dispărut, Tache Ionescu, parcă ar fi de-a face un partid comun cu transilvănenii. Aci în Basarabia ar fi privită bine această mișcare. În orice caz, mult iubite D-le Flondor, țin însă să-ți spun că Basarabia trece printr-o criză în ce privește chestia națională și nu este timp de pierdut, trebuie de luat cele mai eficace măsuri, <fiindcă> chestiunea națională este în pericol.

În 1917-1918 în Basarabia a fost Partidul Național Moldovenesc astăzi dispărut. Atunci acest partid a făcut lucruri mari, am putea spune, că lui în mare parte <i> se datorește Unirea. Ar fi necesar de reînviat acel curent, oameni se vor găsi, trebuie o inițiativă serioasă și solidă. Așa că, dacă D-ta aprobi apropierea cu transilvănenii pe de-o parte și dai sprijinul D-tale acestei mișcări alinându-te cu bucovinenii ajungem scopul despre care ne-ai vorbit și la București; citadela de putregai de la centru se va dărâma atunci ușor față de o forță solidă și impunătoare.

Mă rog să mă ierți pentru sinceritatea cu care am pus chestia, dar, încă odată spun că văd în D-ta un frate mai mare cărui <i> sunt devotat.

În așteptarea răspunsului D-tale, pe care îl rog din tot sufletul, rămân al D-tale

<ss> Dimitrie Bogos <m.p.>

Chișinău, Str. Horațiu 3
24 – XI - <19>22

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 5, f. 23-24.

Flondoreni, 28 noiembrie 1922. Scrisoarea de răspuns a lui Iancu Flondor adresată lui Dimitrie Bogos, șeful grupării politice democrat-independente din Basarabia, prin care-i comunică punctul său de vedere cu privire la viața politică românească, acesta nefiind altul decât colaborare și numai colaborare între toate forțele politice ale României întregite, restrângerea și tocirea

aspirităților existente, combaterea politicianismului sălbatic, a primatului intereselor de partid și a spălării rufelor murdare înaintea Europei, lucrarea în vederea “unificării sufletești” și crearea “unui front unic al tuturor elementelor patriotice pentru a duce națiunea română pe locul destinat ei de istorie”.

Flondoreni, 28 noiembrie 1922

Mult stimat Domnule Bogos,

Vă mulțumesc pentru amabila D-voastră scrisoare din 24 noiembrie a.c., și mă grăbesc să vă răspund cum urmează:

România întregită din patru țări, deși toate populate de același neam, despărțiți însă prin secolii unii de alții, cari s-au dezvoltat, fiecare în parte, astfel că în momentul unirii lor aceste patru neamuri ale neamului nostru nu reprezintă o cultură unitară, cum ar fi de dorit, pentru populația unui stat național omogen <care> trece actualmente printr-o fază critică.

Din deosebirea a patru mentalități diferite chemate însă acum, și prin tot viitorul, să colaboreze împreună la prosperitatea unei singure țări rezultă firește dificultăți cari se manifestă zilnic în lipsa de coeziune fără care nu se poate închipui acea solidaritate ideală, cu un cuvânt, unificarea sufletească atât de mult dorită și căutată din nefericire până acum pe căi greșite.

Cu toate acestea sunt convins că vom învinge aceste dificultăți și, nu mă îndoiesc nici un moment, că amalgamul acestor patru mentalități deosebite va da un rezultat splendid și va pune națiunea noastră la locul cel important destinat ei de istorie. Pentru mine soluția chestiunii e limpede. Trebuie căutat mijlocul cel mai potrivit pentru a înlesni tocirea aspirităților cari rezultă din diferențierea acestor patru mentalități. Fricțiunea amintită trebuie însă a o restrânge la cel mai mic cerc posibil pentru a evita o săpare de prăpăstii între cele patru provincii. Calea urmată până acum de acele guverne a fost atât de greșită, încât aceste patru ramuri se prezintă astăzi cu mult mai puțin unificate sufletește decât înaintea unificării politice. Rezultatul acesta nefast, pe care nu-l poate tăgădui nici un om cu mintea întreagă, e cea mai bună dovadă că ce-a făcut până acum oficialitatea română n-a fost bine. Nu se apropie suflet de suflet prin bruscări sau prin măturoid, ci o astfel de atitudine trebuie firește să producă contrarul. Dacă ne întrebăm: Cum se poate ca oameni cuminți cu sentimente patriotice se dedau la acțiuni (aprind casa în care locuiesc) fără a-și da seama de urmări? Nu putem decât, cu durere, să răspundem “nu știu sărmanii ce fac”. Eu îi privesc cu minți turburate de otrava politicianismului de partid care îi preocupă în așa măsură încât îi întunecă atât judecata cât și sentimentele patriotice.

Începând din anul optsprezece strig în zădar ca-n pustiu, începând de la rege până la cel mai neimportant cetățean: Colaborare! Colaborare! Colaborare! Numai într-un guvern de colaborare unde vor fi reprezentate acele patru ramuri diferențiate, numai într-un astfel de cerc restrâns, se va putea produce acea tocire a aspirităților amintite și numai acolo se va dobândi o rezultantă armonică din patru mentalități diferite, mai ales, dacă vor fi aleși în acele patru grupuri ce este mai bun și mai capabil.

Numai în acest cerc este admisibil procesul, fie cât de violent, al unificării sufletești; numai acolo, la urma urmelor, admit chiar și pălmi, în afară însă odată părăsită sala Consiliului de Miniștri, Consiliul n-are voie să se prezinte altfel decât ca un corp solidar. Aici zace toată buba regresului nostru, atât în privința unificării sufletești, cât și a prosperității noastre în genere. Ea se poate caracteriza cu puține cuvinte: Fiecare din partidele cele vechi nu doresc decât să facă în țările realipite prozeliți, să-și întărească fiecare poziția lui politică pentru a stăpâni singur situația lovind sălbatic în ceilalți fără a-și da seama că lovește în patria lui proprie și o degradează în străinătate,

spălând înaintea Europei întregi rufe murdare. Este acea nenorocită mentalitate pătimasă a Vechiului Regat unde interesele de partid primează asupra oricărui sentiment.

Răspunsul care-l doriți D-voastră e: un unic front al tuturor elementelor patriotice ale menționatei patru ramuri pentru a combate în mod solidar metodele practicate până acum, imposibile pentru viitor.

Nu pot decât să vă sfătuiesc a vă consolida în Basarabia într-olaltă într-un singur grup puternic național democrat pentru a vă atașa în urmă la elementele din țările celelalte cu același credeu politic. Începutul pare-mi-se că s-a făcut prin contopirea Partidului Democrat din Vechiul Regat cu Partidul Național din Transilvania. Fie într-un ceas bun!

Vă rog să transmiteți tuturor celorlalți domni salutările mele frățești și primiți singur asigurarea deosebitei mele stime.

<Iancu Flondor>

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 5, f. 25-26.

Copie.

15

Flondoreni, 7 martie 1923. Scrisoarea lui Iancu Flondor adresată lui Iuliu Maniu prin care-l felicită pentru atitudinea sa favorabilă întronării în România "a dreptății și legalității" și consideră și el că într-adevăr "atât din punct de vedere formal cât și material parlamentul actual nu are căderea a legifera constituția".

Flondoreni, 7 martie 1923

Iubite Domnule Maniu,

Aveam de mult intențiunea să Vă scriu și profit acum de plăcuta ocazie pe care mi-o oferiți pentru a vă trimite aceste câteva rânduri.

Tot timpul am urmărit cu cel mai viu interes acțiunea Dumneavoastră politică în vederea restabilirii dreptății și a legalității vieții politice din România întregită fiind și eu convins că viitorul țării și nației noastre este strâns legat de drept și legalitate, și că visul secular al unei Români întregite, prospere și puternice nu este realizabil decât numai pe această cale.

Vă felicit din adâncul inimei pentru atitudinea demnă și neînfrântă atât a Dumneavoastră cât și a partidului național, încredințat fiind că numai astfel se va putea dobândi o colaborare a partidelor de ordine, condițiune indispensabilă pentru însănătoșirea vieții noastre publice. Împărtășesc pe deplin de asemenea și părerea Dumneavoastră că atât din punct de vedere formal cât și material parlamentul actual nu are căderea a legifera constituția.

Urându-vă cea mai desăvârșită izbândă în urmărirea acestui nobil și patriotic scop, vă rog a primi asigurarea distinșelor mele sentimente de simpatie.

<ss>Dr. Iancu Flondor <m.p.>

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Iancu Flondor dosar 32, f. 40-41.

Original.

16

Flondoreni, 28 mai 1924. Scrisoarea lui Iancu Flondor adresată lui Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Român, prin care-și exprimă surprinderea și nemulțumirea că în chestiunea fuzionării PNR cu Partidul Țărănesc n-a fost consultat deși se cunoștea punctul său de vedere "hotărât și motivat", expus și lui Al. Vaida-Voievod, de "a nu fuziona cu nici un partid din Vechiul Regat", cu atât mai mult cu Partidul Țărănesc, care, în actuala lui înfățișare "este o apariție trecătoare" pe scena politică românească, apreciind că gestul este defavorabil însuși PNR-ului, care, "dintr-un partid vechi și matur", odată realizată fuziunea, se va dilua și va intra în rândul partidelor "fără menirea de a guverna țara".

Prea stimate Domnule Maniu,

Dl Grigorovitză, sosit azi din București, m-a informat asupra unei conversații avute cu Dv. din care rezultă că se tratează în mod serios fuziunea Partidului Național cu Partidul Țărănesc. Până acum nu am putut să cred, cu toate știrile publicate în ziare, că o hotărâre atât de importantă prin care s-ar stabili și programul politic viitor al partidului fuzionat, prin urmare un angajament cu greutate pentru tot viitorul; se va lua fără a mă consulta și pe mine, mai ales, că vă reamintiți desigur, părerea mea hotărâtă și motivată susținută față de Dv. și de Dl Vaida <era> de a nu mai fuziona cu nici un partid din Vechiul Regat, ci numai de a încheia un cartel electoral cu Partidul Țărănesc.

Cu toată simpatia mea pentru Partidul Țărănesc îl consider, în actuala lui înfățișare, ca o apariție trecătoare a vieții noastre politice, ca un tânăr viguros cu bune șanse pentru un viitor mai îndepărtat însă fără chemare de a guverna până când nu va trece stadiul de formațiune turbulentă în sânul său.

Partidul Național, ca un vechi partid politic, de o maturitate indiscutabilă, cu un trecut care-l predestinează pentru închegarea tânărului nostru stat național, pierde odată cu fuziunea din greutatea lui și desființându-se ar trece și el în categoria unor partide fără menirea de a guverna actualmente țara.

Astfel fiind, cred că nu veți lua în nume de rău dacă vă declar, cu franchețea obicinuită, că nu pot lua parte la acțiunea Ds. chiar în sensul redus de a o sprijini. Vă rog deci să nu contați la mine, cu toate că vă asigur că nu vă voi face nici un fel de dificultăți și nu vă voi împiedica în nici un fel de a realiza planul Ds. pentru care nu-mi pot asuma răspunderea.

Primiți, vă rog, asigurarea simpatiei mele nestrămutate.

<ss> Dr.I. Flondor <m.p.>

Arh. Naț. Istorică Centrale București, fond Iancu Flondor, dosar 32, f. 42-43. Orig.

NOTE:

¹ “Tribuna”, Cernăuți, an. I, nr. 4 din 2/3 iulie 1919, p. 1.

² *Ibidem*.

³ Deși, Iancu Flondor, președintele partidului, făcea parte, ca ministru secretar de stat, din guvernul liberal condus de Ion I.C. Brătianu – 18-27 decembrie 1918, apoi din guvernul condus de M. Pherekyde (ad interim) de la 28 decembrie 1918 – 15 aprilie 1919. Vezi Mioara Tudorică, Ioana Burlacu, *Guvernele României între 1866-1945*, în “Revista Arhivelor”, București, an. XLVII, vol. XXXIII, nr. 2/1970, p. 411.

⁴ “Bucovina”, Cernăuți, an. I, nr. 51 din 21 mai 1919, p. 1.

⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 26/1920, f. 47-48.

⁶ “Monitorul Bucovinei”, Cernăuți, fasc. 10 din 28 ianuarie 1919, p. 4.

⁷ “Vremea nouă”, Cernăuți, an. IV, nr. 59, din 18 iulie 1920, p. 1.

⁸ “Bucovina”, Cernăuți, an. I, nr. 107 din 1 august 1919, p. 1. Actul constitutiv al Ligii Poporului din aprilie 1919, prevedea: Aplicarea riguroasă a prevederilor Constituției; înfăptuirea reformei agrare cu trecerea efectivă și imediată a pământului în mâinile sătenilor; reformă electorală prin introducerea votului universal, direct, secret și obligatoriu, cu reprezentarea naționalităților; descentralizarea administrativă. Vezi M. Mușat, I. Ardeleanu, *Viața politică în România 1918-1921*, ed. II, București, Ed. Politică, 1976, p. 242.

⁹ “Dreptatea”, Cernăuți, an. I, nr. 1 din 21 mai 1920, p. 1.

¹⁰ “Voința poporului”, Cernăuți, an. VI, nr. 2 din 3 mai 1919, p. 1.

¹¹ Idem, nr. 26 din 18 octombrie 1919, p. 1.

¹² Detalii, vezi Petru Rusșindilar, *George Grigorovici și social-democrația în Bucovina*, Ed. Fundației “Constantin-Titel Petrescu”, București, 1989, pp. 139-146.

¹³ Ioan Scurtu, *Politica internă a Guvernului Blocului Național Parlamentar (decembrie 1919 – martie 1920)*, în “Revista Arhivelor”, nr. 1/1975, p. 47.

¹⁴ Programul de reforme propus de guvernul condus de Alex. Vaida-Voievod. Vezi, *Ibidem*, pp. 49-53.

¹⁵ “Socialismul”, București, an. XIV, nr. 118 din 4 iunie 1920, p. 1.

¹⁶ M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 362. Aici se pot vedea partidele politice participante la alegerile parlamentare din anii 1919, 1920 și 1922, precum și numărul voturilor obținute, în afara partidelor regionale.

¹⁷ Arhivele Naționale Suceava, fond Prefectura jud. Câmpulung, dosar 6/1920, f. 65 – Candidatul Ion Candrea, țăran din com. Dorna Candrenilor, jud. Câmpulung, a fost ales, după balotaj, în scrutinul din 6 iunie 1920.

¹⁸ Greșeală de tipar. Trebuie să fie cifra 2.132 voturi altfel ar fi trebuit declarat ales candidatul următor, Vasile Bodnărescu, cu 1.981 voturi, ziarul “Socialismul”, nr. 116 din 2 iunie 1920, p. 2 îl nominalizează pe Ifrim Popescu ales.

¹⁹ Arhivele Naționale Suceava, fond Prefectura jud. Suceava, dosar 2/1920, f. 13.

²⁰ “Socialismul”, București, an. XIV, nr. 118 din 4 iunie 1920, p. 1.

²¹ Radu Economu, *Iancu Flondor. Date inedite din Arhivele Statului*, în “Analele Bucovinei”, Ed. Academiei Române, an. I, nr. 1/1994, București, 1994, pp. 55-65.

²² Un interesant articol, comentând documente din fondul Iancu Flondor, aflate în xerocopie la Arhivele Naționale Suceava, intitulat *Concepții politice la Iancu Flondor și Ion Nistor*, publică Florin Pintescu în “Codrul Cosminului”, Analele Științifice de istorie ale Universității “Ștefan cel Mare” Suceava, seria nouă, nr. 1(11), 1995, pp. 252-258.

²³ Telegrama a fost publicată de Ioan Cocuz, în *Unirea Bucovinei cu România (aspecte militare)*, Ed. "Suceava", 1997, anexa nr. 18, p. 116, cu data de **11 noiembrie 1918**.

²⁴ Scrisoarea Senatului și Delegației Universității București a fost publicată în ziarul "Glasul Bucovinei", Cernăuți, an. I, nr. 35 din 26 decembrie 1918, p. 2.

²⁵ Zălog, amanet.

²⁶ Să moară consulii. Aici, cu sens de: Să moară dușmanii.

²⁷ Mai degrabă s-ar potrivi expresia că Iancu Flondor era adeptul **unui stat național unitar descentralizat** (n.n.).

²⁸ Legea pentru reforma agrară din Bucovina a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 93 din 30 iulie 1921. Cu privire la reforma agrară din Bucovina vezi și articolul lui Vasile Grecu, *Cu privire la reforma agrară* în care afirmă că suprafața "de 60.000 fălci destinată împroprietăririi țăranilor este mult prea mică spre a putea pune mica proprietate pe temelie trainică și sănătoasă. Deși în Bucovina este pământ mai puțin totuși ar fi posibil ca suprafața <expropriată și destinată împroprietăririi> să crească cel puțin îndoit sau întreit în "Glasul Bucovinei", Cernăuți, an. I, nr. 31 din 21 decembrie 1918, p. 2.

²⁹ Șeful depoului de locomotive.

³⁰ Scrisoarea a fost publicată de G. Irimescu și N. Cărlan cu titlul "*Dacă nu sunt Eminescu, totuși sunt fratele lui*" (în "Bucovina literară", Suceava, serie nouă, an X, nr. 1 (107), ianuarie 2000, pp. 24-27, fără anexa intitulată *Din fuga condeiiului*).

*Un bust al lui M. Eminescu, operă a sculptorului Hette, așezat în Grădina Publică din Cernăuți, a fost vernisat abia la 7 decembrie 1930. "Făt-Frumos", Cernăuți, an.V, nr. 6 (noiembrie-decembrie), 1930, p. 217.

³¹ Distinși oameni de stat.

³² Un astfel de bețivan, nerușinat și mincinos, om de nimic, golan, trișor, un excroc care nu are nici o onoare.

³³ Savant cu cartea (în mână), incapabil de gândire originală.

³⁴ (A avea) trecere la mulțime.

³⁵ Sângele apă nu se face.

³⁶ "Dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza, afirmă M. Eminescu, vom afla că aproape toți conspiratorii, afară de câțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin". M. Eminescu, *Opere*, vol. XV, București, Ed. Academiei Române, 1993, p. 1079.

³⁷ Scrisoarea a fost publicată de Radu Economu, *op. cit.*, anexa 2, p. 61, nedatată. Datarea s-a făcut după scrisoarea de răspuns a gen. Al. Averescu, din 2 septembrie 1920, aflată în dosar.